

Ημερίδα Αρχαίων Ελληνικών
 «Διδάσκοντας Αρχαία Ελληνικά... Θουκυδίδου Περικλέους Έπιτάφιος» (4/2/2023)

«Γιατί ο Επιτάφιος;»

Αθηνά Παπαχρυσόστομου
 Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας
 Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

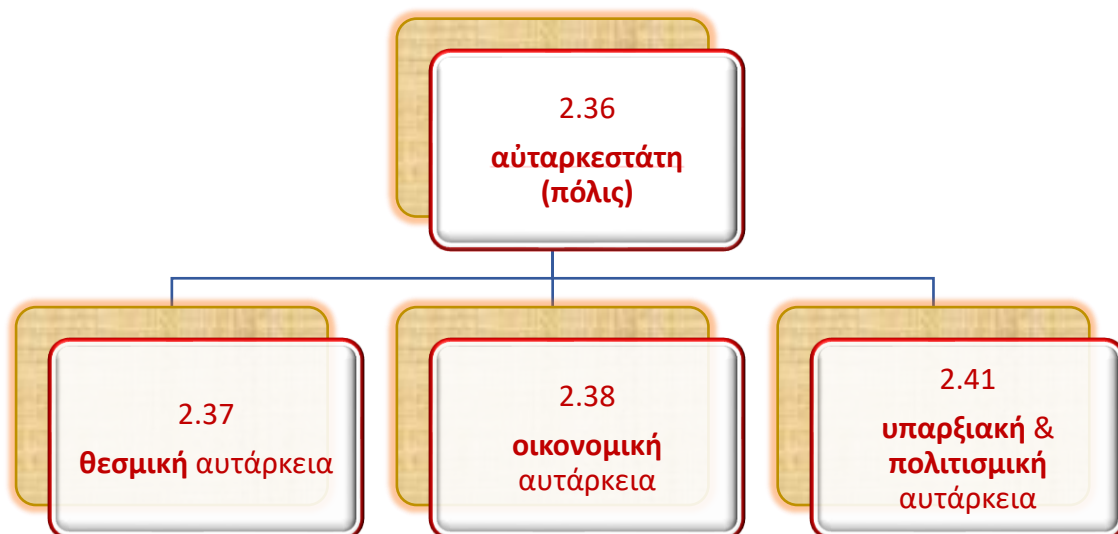
➔ Ρηξικέλευθη διαλεκτική γραμμή προοιμίου (κεφ. 2.35)

Πολυσχιδής στόχος κεφαλαίου: *captatio benevolentiae* (επίτευξη ευνοϊκής προδιάθεσης ακροατηρίου), εκμηδένιση πιθανοτήτων αρνητικής κριτικής, εξασφάλιση αναπόσπαστης προσοχής ακροατηρίου.

Η *captatio benevolentiae* είναι συνήθης τακτική, όμως εδώ ο Περικλής επιστρατεύει έναν πρωτότυπο ρητορικό σχεδιασμό:

- διαλεκτικός ελιγμός: ἄν ἐδόκει (ἀρχοῦν εἶναι)
- η μέριμνα του ρήτορα για την αντικειμενικότητα & την πληρότητα του λόγου διατυπώνεται ως επιτηδευμένη επιφύλαξη: χαλεπὸν τὸ μετρίως εἰπεῖν
- κλιμάκωση: διάκριση ακροατηρίου (ευνοϊκοί γνώστες vs φθονεροί απληροφόρητοι)
- η ισχύς της παράδοσης ως προγονικής παρακαταθήκης: τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν
- επιτηδευμένη μετριοφροσύνη: πειραῖσθαι ὑμῶν τῆς ἐκάστου βουλήσεώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς ἐπὶ πλεῖστον

➔ Πολυειδής αυτάρκεια

➔ **κάλλιστον ἔρανον (2.43.1)**: αλληγορική σημασία του όρου ἔρανος (λεξιλογική / νοηματική **καινοτομία** του Περικλή/Θουκυδίδη).

ἔρανος = είδος δείπνου / συνεστίασης, όπου οι συνδαιτημένες συνεισφέρουν από κοινού ό,τι αναλογεί στον καθέναν (τα γνωστά *δειπνα ἀπὸ συμβολῶν*). Αντιστοίχως, σε καιρό πολέμου, οι Αθηναίοι πολίτες συνεισφέρουν πάλι από κοινού (*κοινῆ*) το αναλογούν μερίδιό τους, δηλ. την ίδια τους τη ζωή.

Το νοηματικό απόσταγμα του Επιταφίου είναι πως η Αθήνα είναι μια πόλη που αξίζει κανείς **να την ερωτευθεί** (2.43.1: *ἔραστὰς γιγνομένους αὐτήν*) και για την οποία αξίζει κανείς **να θυσιάσει** ακόμα και τη ζωή του, ως την πιο ωραία, κοινή, **συνεισφορά**: *κάλλιστον ἔρανον*.

➔ Καθολική θεώρηση Επιταφίου: ένας *ἀγῆρω*ς ἔπαινος πόλης & πολιτών

ἔπαινος εκδημοκρατικοποιημένος / δημοκρατικός

- ο πάτριος νόμος αποκτά και πολιτική διάσταση (καθιέρωση ταφής δημοσία δαπάνη, περ. 470-460 π.Χ.) και θέσπιση επιταφίου λόγου κατά τη δεκαετία που ακολουθεί τις μεταρρυθμίσεις του Εφιάλτη (460-450 π.Χ.)
- μια δημοκρατική 'παράσταση' με ολόκληρη την πόλη στον ρόλο του θεατή (2.34.4: *ξυνεκφέρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων, καὶ γυναῖκες πάρειςιν*)

ἔπαινος εξορθολογισμένος / ανθρωποκεντρικός

- η απουσία των θεών ηχεί εκκωφαντικά
- οι νεκροί δεν μοιράζονται το κλέος τους με κανέναν θεό. Ο *ἀγῆρω*ς ἔπαινος είναι αποκλειστικά δικός τους (2.43.2: *ἰδίᾳ τὸν ἀγῆρων ἔπαινον ἐλάμβανον*)

Πηγή: Αθηνά Παπαχρυσόστομου, Θουκυδίδου Περικλέους Επιτάφιος: Ο *ἀγῆρω*ς ἔπαινος της Αθηναϊκής Πολιτείας. Μεταφραστική και Ερμηνευτική Προσέγγιση, Αθήνα 2020 (εκδόσεις Καρδαμίτσα) – με περαιτέρω βιβλιογραφία, σσ. 257-269.